

SSC Weekly Focus

แนวทางการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย

ปัญหาอุทกภัยกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง นับตั้งแต่มหอุทกภัย ๒๕๕๔ เป็นต้นมา ดูเหมือนว่าปัญหาการจัดการอุทกภัยถูกหีบยกนำมาอภิปรายกันเป็นวงกว้าง ซึ่งในอดีตนั้นการจัดการอุทกภัยมักจะทำให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้า เมื่อเกิดปัญหาเป็นครั้งคราวเท่านั้น ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหที่ปลายเหตุ และเป็น การแก้ปัญหที่ไม่ยั่งยืน รวมทั้งไม่ได้เป็นการวางแผนเพื่อรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นแนวทางการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยในอนาคตของประเทศไทยจึงควรมีการวางแผนการปฏิบัติให้รอบคอบ ครอบคลุมทุกด้าน และควรเป็นการวางแผนปฏิบัติการในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ อันจะเป็นการแก้ปัญหที่ดีที่สุด

ธรรมชาติมนุษย์มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ ธรรมชาติ เพราะทำให้มีการเพาะปลูกพืชพันธุ์ทางการเกษตรได้ สม่าเสมอตลอดทั้งปี โดยความอุดมสมบูรณ์ของที่ราบลุ่มแม่น้ำ นั้น จะพัดพาโคลนตะกอนมาทับถมพื้นที่ราบลุ่มในฤดูน้ำ ทำให้เกิดปุ๋ยธรรมชาติ เหมาะกับการเพาะปลูกอย่างค่อนข้างถาวร ไม่จำเป็นต้องโยกย้ายถิ่นฐาน พื้นที่นี้จึงเหมาะกับการตั้ง บ้านเรือนของมนุษย์ ในสมัยต่อมามีการใช้แม่น้ำลำคลองเป็น เส้นทางคมนาคมที่สำคัญในการติดต่อค้าขายกับชุมชนอื่นๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เมื่อเข้าสู่ฤดูน้ำหลาก น้ำจึงไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่อันเป็นที่ตั้งชุมชนอยู่เสมอ ดังปรากฏ ในประวัติศาสตร์ว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจะเสด็จไป ประทับที่เมืองลพบุรี (พระนารายณ์ราชนิเวศ จ.ลพบุรี) ในช่วงฤดู น้ำหลาก เพราะในระยยะเวลานั้นกรุงศรีอยุธยาจะถูกน้ำท่วม เจ็จนองไปหมด ปรากฏการณ์เช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนไทย กับน้ำท่วมเป็นสิ่งที่คู่กันมาตั้งแต่โบราณกาล และสามารถเรียนรู้ ปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาวะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

แต่ในปัจจุบัน สถานการณ์หาได้เป็น เช่นนั้นไม่ จากการพัฒนา ประเทศให้มีความเจริญ ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ จึง ส่งผล ให้ มี การ ปรับเปลี่ยน พื้นที่ที่เคย เป็นแหล่งรองรับน้ำทั้ง ห้วย หนอง คลอง บึงให้เป็นที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่

ในพื้นที่ลุ่มน้ำ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนทางสถาปัตยกรรมที่ไม่ คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งแต่เดิมจะเห็นได้ว่า บ้านเรือนในพื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นบ้านยกสูงเพื่อให้เป็น ทางผ่านของน้ำ กลายเป็นบ้านปิดทึบ จึงทำให้การระบายน้ำ

เป็นไปได้อย่างยากลำบากมากขึ้น อีกทั้ง ปริมาณป่าไม้อันเป็นต้น ทางที่จะช่วยซับน้ำก็ลดน้อยลง ดังนั้นเมื่อเกิดฝนตกหนัก จึง ส่งผลให้เกิดน้ำไหลหลาก ทำให้ในหลายพื้นที่ต้องกลายเป็นพื้นที่ ประสบกับปัญหาน้ำท่วมขังซ้ำซาก

ซึ่งการบริหารจัดการอุทกภัยที่ผ่านมา มักให้ความสำคัญ กับการแก้ไขปัญหเฉพาะจุดหรือเฉพาะพื้นที่ และมุ่งเน้นการแก้ไข ปัญหาเฉพาะด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยการพัฒนา พื้นที่น้ำท่วมถึงเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ หรือที่ตั้งชุมชนเมือง การแก้ปัญหอุทกภัยเป็นการแก้ปัญหหลังจากการเกิดอุทกภัย แล้ว ขาดความระมัดระวังในเรื่องผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ และไม่ได้เป็นการวางแผนเพื่อเตรียมการรองรับปัญหาที่จะ เกิดขึ้น

ภาพตัวอย่างการบริหารจัดการน้ำ

รวมทั้งต้องจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพ เช่น สร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็ก กระจายอยู่ในพื้นที่ตามภูมิภาค จัดทำแผนการพัฒนาการชลประทานเป็นรายโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำในทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องมีการวางยุทธศาสตร์นโยบายการบริหารจัดการน้ำให้สอดคล้องกับระบบภูมินิเวศทางสิ่งแวดล้อมและสังคม

ระยะยาว (๕-๑๐ ปี) จัดสร้างและปรับปรุงโครงข่ายระบายน้ำขนาดใหญ่เพื่อรองรับในกรณีที่เกิดมหาอุทกภัย เช่น โครงการก่อสร้างอุโมงค์ระบายน้ำที่สามารถนำน้ำออกสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว การสร้างคลองระบายน้ำอ้อมตัวเมืองเพื่อลดระดับความสูงของน้ำในลำน้ำสายหลัก การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในพื้นที่ที่มีความจำเป็นและเหมาะสม เป็นต้น

บทสรุป

จากเหตุการณ์อุทกภัยในอดีตที่ผ่านมา ในข้อเท็จจริงมนุษย์ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงจากภัยธรรมชาติได้ในขณะเดียวกัน ภัยธรรมชาติจะเปลี่ยนเป็นภัยพิบัติทันทีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม นั่นหมายความว่า บริเวณพื้นที่ใดที่มีสังคมหรือชุมชนอยู่ย่อมต้องได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างแน่นอน ดังนั้น สังคมหรือชุมชนจึงเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความรุนแรงของภัยถึงแม้ว่ามนุษย์จะไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยพิบัติได้ กล่าวคือ เราคงไม่สามารถไปห้ามมิให้เกิดภัยธรรมชาติได้ แต่มนุษย์สามารถที่จะหามาตรการในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้

ข้อมูลอ้างอิง

ชูโชค อายุพงศ์,รศ. มาตรการบริหารจัดการภัยน้ำท่วม. <http://cendru.eng.cmu.ac.th/articles/45>. ๑ ต.ค.๕๖

ภาพประกอบ

www.google.com

การวางแผนการแก้ไขปัญหาในอนาคตอย่างเป็นระบบ

การจัดการอุทกภัยไม่ควรเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ต้องมีการจัดการน้ำทั้งระบบ หมายถึง การบริหารจัดการที่ครอบคลุมกระบวนการต่างๆ ของอุทกภัยจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยต้องมีการบูรณาการกันและควรเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้ง ๓ ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้

ระยะเร่งด่วน (๑ - ๒ ปี) สำรวจเส้นทางระบายน้ำ ปรับภูมิประเทศด้วยการขุดคลองระบายน้ำที่ต้นน้ำสำรวจพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก และสร้างพื้นที่แก้มลิงเพิ่มเพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำในอนาคต และห้ามไม่ให้มีการขยายและสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ในพื้นที่เสี่ยงภัยที่จะเกิดน้ำท่วมให้ความรู้ประชาชน ปรับวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่กับน้ำให้ได้ รวมถึงการฟื้นฟูและปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิมที่ได้รับความเสียหายจากเหตุอุทกภัยในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และต้องจัดทำแผนการจัดการอุทกภัยในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการน้ำของประเทศและระบบการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนสำคัญ โดยควบคุมปริมาณกักเก็บให้เหมาะสมกับฤดูกาลโดยใช้หลักสถิติและพยากรณ์ประกอบ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี

ระยะกลาง (๓ - ๕ ปี) จัดทำแผนงานพัฒนาคลึงข้อมูล ระบบพยากรณ์และเตือนภัย โดยพัฒนาระบบพยากรณ์ที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพ และมีความแม่นยำมากขึ้น โดยการเชื่อมโยงและรวมระบบคลึงข้อมูล ระบบพยากรณ์และเตือนภัยของกลุ่มน้ำต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว